

Redevoering van Henk Hoekstra op de zitting van het partijbestuur van 12 augustus 1977

In de zitting van het partijbestuur van 31 mei en 1 juni 1977 is een begin gemaakt met de bespreking van de ernstige nederlaag die de CPN geleden heeft bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Het partijbestuur hield zich diepgaand bezig met het kritische onderzoek van fouten en tekortkomingen en besloot tot een brede discussie in de gehele partij en ook in het openbaar. De oriëntatie was de inleiding op deze partijbestuurszitting alsmede het communiqué over deze zitting. Een uittreksel uit deze inleiding is ter opening van de openbare discussie in De Waarheid van 1 augustus gepubliceerd. Daarmee begon een meningswisseling die uiterst kritisch moet zijn, openhartig en gericht op het ongedaan maken van de geleden schade en het versterken van de partij. We zijn ons daarbij bewust van de ernst van de situatie; het gaat om grote en wezenlijke vraagstukken die essentieel zijn voor het werk van onze partij en voor haar toekomstige optreden voor vrede en socialisme, tegen een nieuwe bewapeningswedloop en tegen de neutronenbom, tegen de afbraakpolitiek van de regering, voor internationale solidariteit.

In deze partijbestuursvergadering moet het nodig verslag uit te brengen van het werk van het dagelijks bestuur in de afgelopen weken en daarover verantwoording af te leggen. Het is duidelijk dat het hier in het bijzonder gaat over de gestarte openbare discussie en over de brief van het dagelijks bestuur naar aanleiding van de discussiebijdrage van partijgenoot P. de Groot. Het is vereist daar toelichting op te geven en in de eerste plaats over een aantal feiten duidelijkheid te verschaffen.

Zoals in de brief van het dagelijks bestuur wordt vermeld, heeft het partijbestuur op zijn zitting van 31 mei en 1 juni besloten tot het instellen van een commissie voor het vervaardigen van een discussiegrondslag. Deze commissie heeft niet gewerkt. De vraag is gesteld waarom dit niet gebeurd is. Duidelijkheid is nodig, vooral omdat hierover inmiddels leugens worden verspreid. Er wordt namelijk gesuggereerd, dat de commissie niet heeft

kunnen werken omdat leden ervan met vakantie zouden zijn gegaan. Dit is in strijd met de feiten. Het partijbestuur besloot tot de instelling van een commissie van de volgende samenstelling: De Groot, Hoekstra, Meis, Schreuders, André de Leeuw, Milikowski en Van der Helm. Dit gebeurde op de tweede dag van de zitting van het partijbestuur, waarop P. de Groot niet aanwezig was. Later bleek dat De Groot niet bereid was deel te nemen aan de werkzaamheden van de commissie, omdat hij bezwaren had tegen enkele door het partijbestuur benoemde leden ervan. Het ging om een aantal partijgenoten die in de zitting van het partijbestuur kritiek hadden geuit op het optreden en de werkwijze van J. Reiding.

Het zal uit mijn uiteenzetting duidelijk worden, dat deze Reiding, een van de leidinggevende personen van het IPSO, steeds meer een eigenaardige rol in de gebeurtenissen zal spelen.

Na deze pertinente weigering van kameraad De Groot om aan de commissie mee te werken, is deze niet bijeen geroepen. Immers, het toch doorzetten daarvan zou een breuk hebben kunnen betekenen. Om dezelfde reden heb ik ook geen stappen ondernomen om het partijbestuur bijeen te halen over deze kwestie. Daarbij is van de gedachte uitgegaan, dat het winnen van tijd wellicht zou kunnen leiden tot het bereiken van overeenstemming over het uitvoeren van het besluit van het partijbestuur.

Pas weken na de instelling van de commissie ging een van de leden van de commissie met vakantie, te weten ikzelf. Zo liggen de feiten. Het niet functioneren van de commissie is veroorzaakt door de weigering van P. de Groot eraan deel te nemen; de vakanties hebben daarbij geen enkele rol gespeeld.

Er heeft zich wel een opmerkelijke gebeurtenis voorgedaan tijdens mijn afwezigheid. Op aanwijzing van De Groot werd een brief verstuurd waarin de vorming van een groep werd aangekondigd in het kader van het IPSO om te discussiëren over de voorbereiding van een discussiegrondslag. Dit zou onder de leiding van De Groot plaatsvinden. De groep was willekeurig door hem samengesteld. Hoewel het gebeurde op briefpapier van de partij, waren noch het dagelijks bestuur noch het partijbestuur daarvan op de hoogte. Dit had niet mogen gebeuren, want dit was natuurlijk wel een feitelijk torpederen van het besluit van het partijbestuur inzake de commissie.

Daardoor ontstond een nieuwe situatie. Het partijbestuur moet nu oordelen wat er verder gebeuren moet.

In de discussiebijdrage van partijgenoot De Groot heet het, dat het partijbestuur niet meer bevoegd zou zijn tot het nemen van politieke besluiten. Als het partijbestuur echter zijn bevoegdheden zou opgeven, zou er een zeer ernstige toestand ontstaan, omdat dan de leiding van de partij en van de congresvoorbereiding zou worden overgedragen aan voor de partij schadelijke elementen. De burgerlijke pers hoopt daarop.

De stelling van De Groot, dat elke partijbestuurder en elk lid vrij staat tegenover de partij en duidelijk zijn eigen standpunt moet bepalen, krijgt een bijzondere betekenis tegen de achtergrond van gebeurtenissen rondom het zogenaamde ontwerp-program en -statuten voor de CPN door het IPSO.

In de brief van het dagelijks bestuur aan De Groot is geconstateerd, dat in diens discussiebijdrage een distantie is geschapen tussen De Groot en het partijbestuur, elke medeverantwoordelijkheid wordt ontkend en elke zelfkritische beoordeling ontbreekt. Deze passage was absoluut nodig, gezien de beschuldigingen die naar het partijbestuur worden geslingerd. Op deze brief is tot op dit moment niet gereageerd, zoals ook een overleg over de bezwaren tegen zijn discussiebijdrage — met mij, voordat ik deze aan het dagelijks bestuur kenbaar wilde maken — was geweigerd.

Daarom is het nodig duidelijk te

eggen waarom we deze kwestie an de orde hebben gesteld. Voor e toestand in de leiding, voor andpunten, voor gesignaleerde wankelmoedigheid en ook voor fa- en, is De Groot in hoge mate verantwoordelijk. Dit mag niet verzwegen worden. Het mag ook niet dienen om eigen verantwoordelijkheid f te schuiven. Een ieder moet zijn verk kritisch beoordelen, aan kriek blootstellen en zelfkritisch het verk verbeteren. Daar gaat het om. uist daarom is helderheid nodig ver de toestand van de leiding.

Het gaat er daarbij om hoe op de belangrijkste politieke punten besluiten tot stand zijn gekomen. Dit s vereist omdat juist op dit gebied ngrijpende veranderingen nodig zijn.

In dit opzicht wil ik drie zaken behandelen die ook in de discussiebijdrage van De Groot een rol spelen.

1. Over de Berlijnse conferentie van juni 1976. De Berlijnse conferentie van juni 1976 van Europese communistische en arbeiderspartijen werd door de delegatie die voor onze partij daaraan deelnam — H. Hoekstra en J. IJisberg — als in hoofdzaak positief beoordeeld.

De voornaamste politieke conclusies, vastgelegd in het document, waren juist. Er had een openbare discussie plaats gehad over de belangrijkste vraagstukken. De autonomie der partijen werd als volstrekt noodzakelijk aan de orde gesteld. Van een centrum of van centra binnen de communistische beweging bleek geen sprake meer te kunnen zijn.

In het dagelijks bestuur werd de conferentie met de grootste reserve en terughoudendheid beoordeeld, vooral door kameraad De Groot.

Dit nep uit op de redenering dat de conferentie maar gauw vergeten moest worden en maar overgegaan moest worden tot de orde van de dag.

In de daarna gehouden zitting van het partijbestuur hield de delegatie bij haar verslag rekening met de kritische houding in het dagelijks bestuur. Verbazingwekkend was dat P. de Groot toen juist met een veel positievere benadering kwam.

De aarzelingen en wankelmoedigheid rond de beoordeling van de Berlijnse conferentie deden zich voor op een moment, waarop duidelijk werd dat er een nieuwe situatie in de internationale communistische beweging was ontstaan, die ook vruchtbare contacten met andere partijen mogelijk maakte.

Door deze aarzelingen is de ontwikkeling van die contacten van partijbestuur tot partijbestuur met andere partijen vertraagd of uitgebleven.

2 Het vraagstuk van de houding van de CPN inzake de regeringsvorming.

In discussie is of de leuze „Van Agt eruit, de CPN erin” goed was of niet. Naar mijn mening was deze leuze, in ieder geval wat haar inhoud betreft, goed, maar is ze te laat aan de orde gesteld. Ook daaraan is een geschiedenis verbonden. Reeds bij de voorbereiding van de nationale manifestatie van februari 1976 had ik voorgesteld het regeringsvraagstuk — de deelname van de communisten aan een regeringscoalitie — aan de orde te stellen. Dit in de zin van „zonder communisten is geen werkelijk andere, progressieve regering mogelijk”. Daarbij zouden dan eigen eisen aan zo'n regering moeten worden gesteld. Dit was in het dagelijks bestuur aanvaard. De Groot wees dit in een persoonlijk gesprek van de hand, omdat dit ons naar rechts zou drijven en het slechts zou neerkomen op een navolging van het voor ons niet geldende Italiaanse voorbeeld. Daarna werd een andere formule gevonden, die tot uiting kwam op de leuze op de nationale manifestatie: „Den Uyl voer de eisen van de arbeidersbeweging uit of yerdwijn”.

Dit was een compromis, het was half werk. Het gaf niet de vereiste helderheid over wat voor een regering tot stand moest komen. In een uitzending van In de Rooie Haan, vlak voor de manifestatie, waarin ik geïnterviewd werd, was mijn antwoord op de vraag — wat denk je van communisten in de regering, onder welke voorwaarden? —: „Dat is niet aan de orde”. Dit was fout.

Later hoorde ik van anderen, dat De Groot dit optreden in De Rooie Haan had gekritiseerd, omdat er geen antwoord was gegeven. Maar dit is veroorzaakt door het aarzelen van De Groot zelf, die een groot aandeel had in de onduidelijkheid.

Dit is een belangrijke kwestie, want ze is de oorzaak geweest van veel onduidelijkheid, omdat een heldere lijn ontbrak.

Het gevolg is geweest, dat het vraagstuk van de communistische deelname aan een regeringscoalitie pas aan de orde is gekomen op de nationale conferentie van januari 1977, vlak voor de verkiezingen. Dat werd toen alleen als een verkiezingsleuze gezien. Als het een jaar eerder was gebeurd, had het deel kunnen uitmaken van de acties. Het had die acties, voor het loon, tegen werkloosheid, voor behoud van de prijscompensatie, maar ook acties voor democratie en vrede, een diepere inhoud kunnen geven.

3 De voorbereiding van de nationale conferentie.

Hierbij is werkelijk sprake geweest van een falen van de partijleiding

en is ook de oorzaak aan te wijzen van het gebrekkige reageren in de loop van de verkiezingscampagne.

Wat zijn de feiten?

In de zomer van 1976 deelde partijgenoot De Groot mee, dat het IPSO zou starten met een studie over de toestand van de partij, haar organisatie en propaganda, over economische vraagstukken, bewapening, het regeringsvraagstuk en de internationale betrekkingen. Deze studie zou de grondslag moeten zijn voor de discussie in de partij en voor een nationale conferentie. Met deze studie werd J. Reiding belast. Deze herhaalde later in een gesprek met mij, dat het ging om een grondslag voor de nationale conferentie. Nadien is daarvan niets meer gehoord. Slechts terloops vernam ik, dat er van de studie niets terecht bleek te komen. Dat werd in oktober 1976 duidelijk. We zaten toen voor het blok. Er is toen gebruik gemaakt van de herdenking van de Oktoberrevolutie in Amsterdam om onze opvattingen over de voornaamste vraagstukken van dat moment uiteen te zetten. Deze rede werd gepubliceerd in Politiek en Cultuur en kon als houvast in de discussie dienen.

De eigenlijke grondslag van de conferentie werd uiteindelijk de inleiding op de partijbestuurszitting van 20 december 1976, enkele weken voor de conferentie. Op de valreep, in haast gemaakt en zonder dus een voldoende antwoord te kunnen geven op de vragen die door de toen reeds ernstige politieke toestand werden opgeroepen. Dit heeft het werk van de partij in de verkiezingscampagne in een extreem moeilijke situatie geschaad. Maar als kameraad De Groot spreekt over het falen van het partijbestuur, moet hij hier diep de hand in eigen boezem steken. En dan is het zeker ontoelaatbaar dat hij niet met mensen in een commissie wil zitten, omdat uitgerekend zij kritiek op het IPSO en op Reiding hebben gebracht voor hun falen en het verdonkeremanen daarvan. Des te onverantwoordelijker zou het zijn de voorbereiding van het congres nu bij het IPSO te leggen. Dit moet nu gezegd worden, niet om kritiek af te schuiven, maar bij alle felle kritiek die nodig is, behoort eerlijkheid, openheid, zo zuiver mogelijke verhoudingen, ook als die vertoebeld zijn geweest.

Een feit was, dat er geen centrale leiding was, niet kon zijn en niet toegestaan werd. De oorzaak daarvan lag in de constructie van de leiding en de werkwijze waartoe zij besloten had. Er ontstond daardoor een onoverzichtelijke situatie in de partijleiding en in de contacten tussen partijbestuur, dagelijks bestuur en het erelid van het partijbestuur. De Groot. Deze was weliswaar niet

in staat deel te nemen aan de dagelijkse activiteiten en beraadslagingen, maar wel werden gebieden geclaimd die bij de partijleiding thuis hoorden en deel moeten uitmaken van de beraadslagingen van de gekozen leidingen. Dit gold zulke zaken als voorbereiding van de verkiezingen en nationale conferentie, congressen, internationale contacten, regeringskwestie, het ideologische werk enz. Dit bracht onzekerheid in de leiding teweeg, veroorzaakte dat partijgenoten soms het spoor bijster raakten en fouten, ook

ernstige, maakten. De grondoorzaak was, dat de leiding onthand was en niet operatief was. Wil een leiding kunnen functioneren en juist in deze zo belangrijke politieke situatie, dan zal deze toestand nu een einde moeten worden gemaakt. De urgentie daarvan wordt aangetoond door de recente gebeurtenissen in en rondom de partij.

De pers grijpt de discussie in om de partij aan om felle aanvallen te doen en om vooral vol venijn naar de leiding uit te halen. In de trant van de dagen van Hongarije 1956. Nu de partij bij de verkiezingen een zware nederlaag heeft geleden, wil zij haar demoraliseren en vernietigen. Dit toont aan, dat er juist nu veel van de leiding wordt geëist en verwacht door onze partijgenoten, kritisch vermogen bij het onderzoek van eigen werk alsook aaneengeslotenheid in de strijd.

In de discussie blijken verscherpingen op te treden en komen elementen naar voren die strijdig zijn met een open discussie in de partij. Daarom is het nodig, dat de discussie wordt geleid vanuit het partijbestuur en het dagelijks bestuur.

Het is duidelijk:

Er moet een begin en een positief einde zijn van de discussie.

— er moeten criteria zijn: er moet uitgegaan worden van onze beginselen en onze organisatieprincipes, zoals deze zijn vastgelegd in de statuten.

— de discussie moet tot een conclusie leiden, positief zijn gericht en helpen bij het tot stand brengen van een grondslag voor het congres.

— de openbare discussie mag niet gebruikt worden om verwarring te stichten of leugens te verspreiden of buiten de leiding om huishoudelijke aangelegenheden naar buiten aan de orde te stellen.

— fractievorming mag niet geduld worden.

Met het oog op deze criteria heeft het dagelijks bestuur de discussiebijdrage van J. Reiding geweigerd. Hierin worden leugens gedebiteerd, zoals dat de commissie niet gefunctioneerd zou hebben omdat leden met vakantie waren gegaan en het

partijbestuur zou zijn „uitgehold” en „buiten spel gezet” door het dagelijks bestuur. Verder wordt erin geïntrigeerd en wordt met scheuring en fractievorming gedreigd. Er wordt een soort McKinsey-onderzoek in de partij verlangd en eigenmachtig en willekeurig worden gebeurtenissen in het partijbestuur aan de orde gesteld met verzwijging van de ernstige kritiek op zijn eigen optreden. De hele zaak straalt de arrogantie van de kleinburger uit.

Een tweede punt van verscherping is de werkelijk ongelooflijke gang van zaken rond wat genoemd wordt „ontwerp voor beknopt program en nieuwe statuten van de CPN”, door het IPSO, geschreven door P. de Groot. Zoiets was in de discussiebijdrage van 27 juli jl. aangekondigd. Wat is echter het geval? De leiding van de partij weet van niets, noch van het plan voor zoiets, noch kent zij de inhoud. Er is ook niets over gezegd op de vorige zitting van het partijbestuur. Het moet opzettelijk verzwegen zijn, want zoals ik te weten ben gekomen is het stuk gedateerd 29 juni 1977. Nota bene in de tijd dat de commissie ter voorbereiding van de discussiegrondslag had moeten werken! Direct na de aankondiging in de discussiebijdrage van De Groot bleek dit „ontwerp” reeds gedrukt te zijn, buiten de leiding om.

Een ieder zal begrijpen wat het verspreiden van een dergelijk stuk, uitgerekend op dit moment, buiten de leiding om betekent. De dagelijkse leiding heeft de verspreiding van dit stuk verboden. Het toestaan van verspreiding ervan zou onmiddellijk discussies en felle reacties oproepen, het zou de discussie die nu gaande is met het doel om de gevolgen van de verkiezingsnederlaag ongedaan te maken, absoluut schaden en afleiden.

Zo'n gang van zaken is in onze partij niet toegelaten. Dit stuk is buiten de partijleiding om voorbereid, in het diepste geheim, waarschijnlijk al tijdens de verkiezingscampagne, zelfs buiten een aantal directe medewerkers van het IPSO om. Met deze methoden worden de organisatiebeginselen van onze partij geschonden. Zo is het gegaan en als zodanig zal het ook door het partijbestuur afgehandeld moeten worden. Wij kunnen en mogen ons niet laten verleiden ons een discussie te laten opdringen over een stuk dat ons nota bene tot dit moment onbekend is. Alleen op indirecte wijze heb ik dit stuk tot mijn beschikking gekregen. Ik wil jullie wel zeggen wat mijn oordeel is, zodat in ieder geval mijn houding ten opzichte van dit stuk aan jullie bekend is. Ik wil als mijn mening geven, dat als we deze ontwerpprogram en -statuten zouden aanne-

men de CPN niet meer de CPN zou zijn. Het is een volkomen verknipt stuk, subjectief, eigenmachtig, strijdig aan de beginselen van het democratisch centralisme, het zou de vernietiging van elke leiding in de partij betekenen. Het zou de introductie van organisatiebeginselen in onze partij zijn, die strijdig zijn aan haar beste tradities, haar duidelijkheid, openheid en controleerbaarheid voor de arbeidersklasse. Het gaat hier om de oprichting van een andere partij.

Dit alles vond zijn toppunt in de aanbieding van een publikatie op 8 augustus voor De Waarheid door J. Reiding. Daarin stond:

„Dit ontwerp staat nu ter discussie in de CPN in het kader van de algemene discussie in de partij. Op het komende congres zal Paul de Groot een voorstel voor een nieuw program en voor nieuwe statuten indienen”.

Hiermee wordt dan tevens de agenda van het congres vastgesteld. Deze publikatie is uiteraard geweigerd. En zo wordt duidelijk wat in de discussiebijdrage van partijgenoot De Groot wordt genoemd: Iedereen staat vrij tegenover de partij; het partijbestuur heeft geen bevoegdheid meer tot het nemen van politieke besluiten.

Zo was dus de zaak achter de schermen opgezet, met misbruik van vertrouwen. Door dit optreden van Reiding is hij onaanvaardbaar geworden als leidinggevende persoon in een wetenschappelijk instituut dat zegt wetenschappelijk instituut van de CPN te zijn.

Deze toelichting op de gang van zaken is noodzakelijk, hoe pijnlijk het ook is. Maar het moet gebeuren. Als nu niet wordt opgetreden, zal de verlamming, die we kennen in de leiding verder voortwoekeren. En dit op een moment, dat onze plichten groot zijn. Het gaat om onze partij, om haar strijd voor de vrede, tegen de neutronbom en een nieuwe bewapeningswedloop, het gaat om de belangen van de mensen, juist nu de dreiging van een nieuwe aanval op het levenspeil door de combinatie Den Uyl-Van Agt zo groot is. Het gaat om onze bijdrage aan de internationale strijd, om internationale solidariteit uitgaande van de autonomie van onze partij, zoals deze is vastgelegd in onze congresbesluiten en in de conclusies van de conferentie in Berlijn.

De partijstrijd mag fel zijn maar het gaat om de partij, om haar versterking, om de actie, om het sluiten van de gelederen op een politieke organisatorische grondslag die op marxistisch-leninistische

wijze tot stand is gekomen.

Na alle ervaringen is het nu vereist, dat het partijbestuur als gekozen leiding van de CPN de zaak in handen houdt en zijn plichten vervult zoals dat door de partij thans geëist wordt.

Dat wil zeggen, dat het partijbe-

stuur ook in de naaste toekomst, vooral als het gaat om de voorbereiding van het 26ste congres, politieke besluiten zal nemen. Het beste zou zijn, dat het partijbestuur opdracht geeft aan het dagelijks bestuur de discussiegrondslag voor te bereiden alsmede een voorstel voor datum en agenda van het congres. Dit

moet ter beoordeling aan het partijbestuur worden voorgelegd. Er zullen er zijn die zeggen, dat het partijbestuur niet in staat is tot een zelfkritisch onderzoek. De praktijk zal anders bewijzen. Me dunkt dat wat we hier bespreken kritisch en zelfkritisch is, vooral als het de toestand in de leiding betreft.

Feiten over militarisering in Nederland

In oktober 1975 stelde de toenmalige minister van defensie Vredeling van de regering-Den Uyl-Van Agt vast, dat de territoriale verdediging van ons land is ontmanteld en geheel aangepast aan de NAVO-strategie, in het kader waarvan het Legerkorps zijn operatiegebied ergens in West-Duitsland vindt.

Vredeling sprak daarover zijn verontrusting uit, niet echter omdat hij bezorgd was over de verdediging van het Nederlandse grondgebied, maar „gezien de geografische positie van ons land als het voornaamste zeehaven- en daardoor toegangsgebied tot het noordwesten van Europa”. Nederland is dus wat Vredeling betreft het verdedigen slechts waard voor zover ons land functioneert als de poort van West-Duitsland. En hij meende daarom, dat de verdediging van ons land niet langer een „puur nationale verantwoordelijkheid” kan blijven.

Adviesraad voor Defensieaangelegenheden zag in de opmerkingen van Vredeling aanleiding voor de vervaardiging van een rapport, dat onlangs verschenen is, en waarin door een meerderheid inderdaad gepleit wordt voor het uitleveren van ook de territoriale defensie aan de NAVO.

Het rapport over de territoriale defensie laat scherp zien hoezeer de Nederlandse defensie-politiek beheerst wordt door de NAVO en door de tegenstellingen binnen de NAVO. Want wat ook de achtergrond is van de tegenstellingen rond de vraag óf en door wie Rotterdam verdedigd moet worden, het nationale belang in elk geval niet.

Dit uitleveren van nationale veiligheidsbelangen gaat gepaard met een voortdurende pressie voor verhoging van de militaire uitgaven vanuit de NAVO.

